

Povodí Labe, státní podnik
Víta Nejedlého 951/8
Slezské Předměstí
500 03 Hradec Králové

Tisková zpráva

Obnova náhonu Alba mezi Třebechovicemi p.O. a Častolovicemi

Hradec Králové, 13. 12. 2021 - Státní podnik Povodí Labe zahájí v lednu 2022 práce na odstranění nánosů z umělého kanálu Alba mezi Třebechovicemi pod Orebem a Častolovicemi. Akce zlepší průtočnost kanálu a zajistí přívod vody do oblasti, které by jinak hrozilo postupné vysychání.

Vodní tok Alba v umělém korytě, který byl vybudován pravděpodobně v 15. století, je chráněn jako kulturní památka. Původně napájel vodou řadu rybníků mezi Třebechovicemi pod Orebem a Častolovicemi (Týništěm nad Orlicí). V současnosti slouží kromě napájení rybníků i pro odběry vody pro průmysl a závlahy. Minimální podélný sklon koryta, opad listů a každoroční sedimentace způsobují, že je koryto Alby postupně zanášeno a přestává být funkční. Vodní a mokřadní biotopy jsou ohrožovány vysycháním a postupně se vlivem přírodní sukcese mění na terestrické biotopy. Poslední těžení sedimentů celé Alby bylo provedeno v celé délce naposledy v letech 1983-1987. Odtěžení bahnitých sedimentů navrátí vodnímu toku jeho vodohospodářské a ekologické funkce a umožní tak i obnovení cenných biotopů a vznik stanovišť pro vzácné organismy.

Část řešeného území je součástí **EVL** (evropsky významné lokality) **Týnišťské Pooličí**. Lokalita je z hlediska ochrany lesní entomofauny, tj. hmyzu žijícího na konkrétním vymezeném území, prioritním územím v rámci Královéhradeckého kraje. Předmětem ochrany tohoto zvláště chráněného území je evropsky významný druh **páchník hnědý** (*Osmoderma barnabita*). Jedná se o indiferentního saproxylofága, tedy druh, který je v určité části svého životního vývoje existenčně vázaný na mrtvé nebo tlející dřevo, není to však specialista vyžadující určitý druh dřeviny. Stanovištěm jsou dutiny starých listnatých stromů, převážně dubu (*Quercus*), lip (*Tilia*), jilmu (*Ulmus*), vrb (*Salix*) a dalších dřevin. Vyžaduje dutiny s tzv. červeným trouchem a stabilním mikroklimatem (týká se zejména parametrů teploty a vlhkosti). V podmínkách střední Evropy to představuje převážně solitérní, po celý den osluněné stromy. Ideální podmínky pro vývoj brouků nalezneme v původních listnatých lesích, které byly v minulosti specifickým způsobem využívány (řídce pastevní lesy, vrbovny) nebo ve starých parkových porostech a alejích. Larvy žijí téměř výhradně v trouchu dutin listnáčů, v dospělce dospívají po dvou až třech letech vývoje. Dospělci se objevují koncem května s maximálním výskytem v létě. Jsou málo aktivní, neochotně létají a v sezóně s nepříznivým počasím nemusí dutiny vůbec opouštět. Hlavním cílem ochrany je zajištění stabilní populace páchníka hnědého a dalších druhů entomofauny, ochrana a vhodná podpora jejich biotopů. Ve vybraných lokalitách je třeba zabezpečit stálý výskyt dožívajících a odumřelých solitérních stromů s tím, že budou ponechávány stojící i padlé stromy s dutinami, suchými větvemi a xylofágními, tedy dřevní hmotou se živícími houbami.

Dílčí úsek Alby (ř. km 4,810 – 4,145) protéká také územím **přírodní rezervace U Houkvice**. Předmětem ochrany přírodní rezervace U Houkvice je dubová olšina s bažinnou vegetací

a rybníky s lekníny. Důvodem ochrany této lokality je uchování botanicky i lesnický ojedinělých zbytků původní dubové olšiny, březové doubravy a pozoruhodných vodních a bažinných nivních rostlinných společenstev, zejména význačné květeny rybníků a jejich okolí, které reprezentují typické někdejší vegetační formace bažinných niv v Poorličí.

Tyto skutečnosti budou při realizaci záměru respektovány a opatření jsou navržena tak, aby došlo k pozitivnímu vlivu na stav biotopů v rámci chráněných území i mimo ně. Budou dodrženy všechny podmínky stanovené orgány ochrany přírody a krajiny.

Opatření v rámci obnovy vodního díla Alba

1. obnovení vodohospodářských funkcí vodního díla
2. obnovení spojitosti vodoteče s přilehlými pozemky s efektem posílení přirozené složky filtrace a dotace podzemních vod
3. zpomalení odtoku obnovou mokřadních společenstev Alba
4. revitalizační efekty:
 - a. obnova přirozených funkcí toku, oživení vodoteče a zlepšení podmínek pro zvýšení biodiverzity se zvláštním důrazem na předměty ochrany souvisejících chráněných území
 - b. podpora arborikolních a xylofágních druhů brouků
 - c. obnova periodických mokřadů
 - d. obnova štěrkopískových náplavů pro mihuli potoční (*Lampetra planeri*) a vranku obecnou (*Cottus gobio*)
 - e. podpora makrofytní vegetace vodních toků a mokřadních společenstev
 - f. nastavení vyváženého poměru vodních a terestrických biotopů tak, aby bylo pozitivně ovlivněno co největší spektrum organismů
5. vegetační úpravy

Obecný popis opatření

V souladu se závěry biologického hodnocení je nutné zajistit ke zmírnění vlivu záchranné transfery. V rámci tohoto záměru je smysluplné toto opatření realizovat v momentě, kdy budou na lokalitě pozorovány druhy přímo vázané na vodní tok, tedy jedinci mihule potoční, vranky obecné a raka říčního. Dále mají transfery smysl pro všechny druhy obojživelníků, v okolí se nachází větší množství pro ně vhodných biotopů. Před započítím stavebních prací bude zajištěn přírodovědný průzkum a v průběhu realizace záměru bude přítomen biologický dozor.

V rámci vegetačních úprav dojde k odstranění náletových dřevin, které napomůže tolik potřebnému osvětlení lokality. Oslunění kmenů a větví zlepší podmínky pro výskyt předmětu ochrany.

Budou zachovány staré dožívající a odumřelé stromy, stojící i padlá torza pro zajištění životního prostředí pro páchníka hnědého, vzácných druhů kovaříků, dalších druhů arborikolních a xylofágních druhů brouků a jiných organismů, stanovištně závislých na tomto typu biotopu. Mrtvé dřevo je nejen v lesních ekosystémech klíčem pro zachování druhového bohatství.

Počítá se také s redukcí smrku, který by měl být v rámci těchto chráněných území potlačován. Celkově budou podporovány hlavně dubové a olšové porosty.

Pro vodní malakofaunu, obojživelníky, plazy a vážky je vhodné obnovit náhon Alba těžením nánosů a na vhodných místech obnovit tůňky, sníženiny a dočasné vodní plošky.

Z bezestranných živočichů mohou území po vyčištění od bahnitých nánosů opětovně využívat např. silně ohrožená vážka klínatka rohatá (*Ophiogomphus cecilia*) nebo kriticky ohrožený rak říční (*Astacus fluviatilis*). Larvy klínatky rohaté jsou vázány na písčité dna proudných úseků potoků. Současný stav je pro ně nevyhovující.

Předpokládáme zpětné šíření mihule potoční (*Lampetra planeri*) na obnovené štěrkopískové náplavy a vranky obecné (*Cottus gobio*) na obnovené biotopy. Zásahem do bahnitých sedimentů je tak možné obnovit stanoviště pro vzácné druhy, jejichž výskyt není v současné době na území evropsky významné lokality již potvrzen.

Přírodní rezervace U Houkvice je floristicky hodnotné území. V současné době se v samotné Albě hodnotná společenstva vodních makrofyt příliš nevyskytují, obnovou jejich ekologické niky je možné prostředí připravit pro jejich budoucí výskyt.

Výše navržená opatření naplní povinnosti správce toku Alba a zároveň pomohou obnovit přírodní procesy, příznivý stav předmětů ochrany zvláště chráněných území a životní podmínky pro zvláště chráněné druhy nalezené v minulosti.

Je zde velký potenciál pro obnovení diverzifikovaného vodního a mokřadního ekosystému. Stávající stav Alby směřuje k jejímu vysychání a postupnému zániku vodních a mokřadních biotopů.

Z dlouhodobého hlediska má tedy záměr pozitivní vliv, protože řeší nejen obnovu průtočných parametrů koryta umělého vodního toku a zajištění dodávky vody k odběrným místům, ale zároveň i obnovu biotopů, na které jsou stanovištně a potravně vázány vzácné druhy široké škály organismů, tedy obnovení celého diverzifikovaného vodního a mokřadního ekosystému.

Technické řešení

Na realizaci akce byla v roce 2018 vypracována projektová dokumentace. Projekt řeší odstranění sedimentů a s tím spojenou údržbu a prořezání břehového porostu. Celková délka řešeného umělého vodního toku je 17,4 km, objem sedimentů určených k vytěžení je 15.910 m³. Odtěžení sedimentů je navrženo v celé délce Alby. Zvodnělé sedimenty budou mimo intravilán po odtěžení uloženy na břehovou hranu do navrženého manipulačního pruhu, kde se nechají vysáknout po dobu cca 1 měsíce a následně budou rozprostřeny na sousedící zemědělské pozemky. Součástí těžení je i čištění stávajících mostků a propustků pod komunikacemi a zemědělskými nebo lesními přejezdy. Čištění bude probíhat u průchozích propustků ručně a u neprůlezných tlakovou vodou. Břehy koryta nebudou souvisle upravovány, jedná se především o odtěžení dnových sedimentů tak, aby nebyla narušena nepropustnost koryta. Součástí akce bude provedení pokosení travin a rákosí a pokácení a prořezání stávajících porostů zasahujících do průtočného profilu koryta v nezbytně nutném rozsahu. Jedná se zejména o stromy, u kterých hrozí vývrat do koryta, nebo které brání provádění prací v korytě, neboť se naklání nad koryto. Dále se jedná o pokácení stromů v úsecích, kde Alba protéká hustým porostem a je nutno provést průsek ke korytu z důvodů přístupu. Kácení bude probíhat tak, aby nedocházelo k vývratům pařezů na břehové hraně, pařezy budou v průtočném profilu odfrézovány nebo seříznuty do linie břehu, na břehu koryta budou zachovány.

Území je dobře přístupné ze silnic I. až III. třídy, z místních asphaltových a nezpevněných komunikací, z lesních a polních cest, které budou v rámci realizace využívány včetně využití stávajících hospodářských sjezdů ze silnic. Provádění prací si vyžádá dočasná omezení dopravy na stávajících veřejných komunikacích.

Stavba je členěna do celkem 7 částí s ohledem na případné převody vody, možnosti vypouštění jednotlivých úseků a minimalizaci negativních vlivů během provádění prací. Sedimenty budou těženy ve 3 etapách, předpokládaná doba realizace je cca 30 měsíců. Do 1. etapy je zařazeno 2,6 km toku směrem od Častolovic, v následující etapě budou vytěženy sedimenty ze 7,7 km dlouhé části mezi Česticemi a Týništěm nad Orlicí a závěrečná etapa bude zahrnovat zbývajících 7 km toku do Třebechovic pod Orebem včetně přírodní rezervace U Houkvice a EVL Týnišťské Poorličí. Práce bude nutno provádět pokud možno v bezdeštném období při nízkých průtocích a tedy i nízké hladině vody v korytě Alby.

V úsecích, kde nebude probíhat realizace, bude nutno zajistit alespoň minimální průtočnost Alby i z hlediska platných povolení k nakládání, která vlastní různé subjekty. Dalším časově omezujícím faktorem provádění prací jsou podmínky vyplývající z rozhodnutí vydaných orgány státní správy, konkrétně orgány ochrany přírody.

Realizace prací bude probíhat na základě Sdělení k ohlášení udržovacích prací vydaného Městským úřadem Kostelec nad Orlicí, Stavební úřad – životní prostředí. Z hlediska zájmů ochrany přírody a krajiny Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, oddělení ochrany přírody a krajiny vydal Rozhodnutí, kterým bylo vydáno souhlasné závazné stanovisko dle ust. § 4 odst. 2 ZOPK k zásahu do toku Alba a přilehlého lesa jako významných krajinných prvků, dále tímto Rozhodnutím byla povolena výjimka ke škodlivému zasahování do přirozeného vývoje, tj. rušení, zraňování a usmrcování a zásahu do biotopu u zvláště chráněných druhů živočichů a výjimka ke škodlivému zasahování do přirozeného vývoje, tj. rušení, zraňování a usmrcování a zásahu do biotopu u zvláště chráněných druhů živočichů pro druhy, jež jsou předmětem ochrany podle práva Evropských společenství.

Po podrobném dendrologickém průzkumu, který proběhl v 1. polovině roku 2020, byl stanoven konečný rozsah nezbytného kácení. Celkem se bude jednat o 225 stromů a 1205 m² keřů. Na konci července 2020 Povodí Labe podalo žádosti o povolení ke kácení u MěÚ Kostelec n. O. (221 stromů a 1015 m² keřů) - souhlas byl vydán 28. 8. 2020, MěÚ Třebechovice p. O. (4 stromy a 190 m² keřů) - rozhodnutí vydáno 23. 11. 2020.

29. 12. 2020 bylo vodoprávním úřadem MěÚ Kostelec nad Orlicí vydáno rozhodnutí o mimořádné manipulaci.

V souladu s návrhem kompenzačních opatření v provedeném biologickém hodnocení budou v 7 km dlouhém úseku od nátoky do Dědiny po hranice EVL ponechány v toku cca 10 m dlouhé a 0,5–1 m široké úseky nedotčeného sedimentu podél jednoho z břehů z důvodu zachování původního ekosystému bezobratlých (bentosu) v toku a tím regenerace bioty toku po provedení zásahu.

V květnu 2021 byly zkompletovány podklady pro zahájení výběrového řízení na zhotovitele stavby, které bylo uzavřeno v listopadu 2021 uzavřením smlouvy o dílo s firmou RRR spol. s r.o. z Chomutova. Staveniště bylo předáno 22. listopadu 2021, termín ukončení prací je 30. září 2024. Celková cena je cca 9,8 mil. Kč.

Vzhledem k nutné materiální i administrativní přípravě se zhotovitel se zástupci Povodí Labe, státní podnik dohodl na zahájení prací v lednu 2022, kdy začne probíhat kácení stromů v úseku od nátoky z Bělé v Častolovicích. V tomto zimním období by mělo být kácení dřevin provedeno po „Hromkovy rybníky“ nad Lípou nad Orlicí. Vlastní těžení sedimentů bude v souladu s podmínkami orgánů ochrany přírody a krajiny zahájeno v závislosti na počasí tak, aby se minimalizovaly negativní vlivy pojezdem techniky, nejdříve tedy koncem března 2022. Veškeré práce budou prováděny za dozoru odborně způsobilé osoby (biologický dozor).

Další etapa bude zahájena kácením dřevin v listopadu 2022, v úseku EVL Týnišťské Poorličí (pod Týništěm nad Orlicí), musí být dodrženo omezení zemních prací v korytě od 1. února do 31. srpna dané rozhodnutím Krajského úřadu Královéhradeckého kraje.

Postup prací bude po celou dobu trvání akce „po proudu“, tedy směr od Častolovic do Třebechovic pod Orebem.

Hana Bendová
tisková mluvčí
bendovah@pla.cz
Tel.: 495 088 605